

VLASNIŠTVO

- Originarni načini stjecanja vlasništva
- Zaštita vlasništva

Izv. prof. dr. sc. Tomislav Karlović
Katedra za rimsko pravo
Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Okupacija - *occupatio*

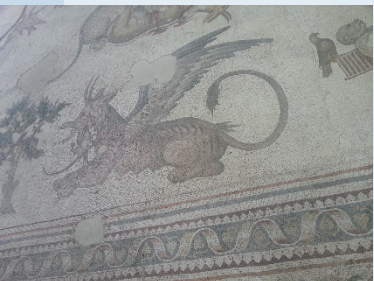
- ▶ stjecanje vlasništva na stvarima koje ne pripadaju nikome njihovim uzimanjem u posjed s voljom stjecanja vlasništva
- ▶ *ius gentium* način stjecanja; u kviritsko vlasništvo se stječu samo *res nec Mancipi*, za *res Mancipi* će biti potrebna *usucapio*
- ▶ *Res nullius cedit occupanti*. – Ničija stvar pripada onome tko ju okupira.
- ▶ Predmet: *res nullius* (ničije stvari – divlje životinje, otok u moru, ribe, školjke, stvari neprijatelja), *res derelictae* (napuštene stvari)
- ▶ Lov na tuđem zemljištu
- ▶ Prestanak vlasništva *res derelictae* – Sabinovci (čas napuštanja) – Prokulovci (zauzimanje)

Fabulae venatoriae

- Gaius D. 41, 1, 5, 1: *Illud quaesitum est, an fera bestia, quae ita vulnerata sit, ut capi possit, statim nostra esse intellegatur. Trebatio placuit statim nostram esse et eo usque nostram videri, donec eam persequamur, quod si desierimus eam persequi, desinere nostram esse et rursus fieri occupantis: itaque si per hoc tempus, quo eam persequimur, alius eam ceperit eo animo, ut ipse lucrifaceret, furtum videri nobis eum commisisse. Plerique non aliter putaverunt eam nostram esse, quam si eam ceperimus, quia multa accidere possunt, ut eam non capiamus: quod verius est.*
- Postavljeno je pitanje je li divlja životinja ranjena da se može uhvatiti odmah postala naša. Trebacije smatra da je naša i ostaje naša dok je progonimo. Ako je prestanemo goniti, prestaje biti naša i može je tko treći steći okupacijom. Ako je netko treći uzme tijekom progona za sebe, on čini krađu. Mnogi pravници smatraju da ona postaje naša kad ju uhvatimo jer se može puno toga dogoditi da je ne uhvatimo: što je i pravilnije.

- D. 41, 1, 55: *In laqueum, quem venandi causa posueras, Aper incidit: cum eo haereret, exemptum eum abstuli: num tibi videor tuum aprum abstulisse? Et si tuum putas fuisse, si solutum eum in silvam dimissem, eo casu tuus esse desisset an maneret? Et quam actionem mecum haberes, si desisset tuus esse, num in factum dari oportet, quaero. respondit: laqueum videamus ne intersit in publico an in privato posuerim et, si in privato posui, utrum in meo an in alieno, et, si in alieno, utrum permissu eius cuius fundus erat an non permissu eius posuerim: praeterea utrum in eo ita haeserit aper, ut expedire se non possit ipse, an diutius luctando expediturus se fuerit. Summam tamen hanc puto esse, ut, si in meam potestatem pervenit, meus factus sit. Sin autem aprum meum ferum in suam naturalem laxitatem dimisisses et eo facto meus esse desisset, actionem mihi in factum dari oportere, veluti responsum est, cum quidam poculum alterius ex nave eiecisset.*
- U zamku koju si postavio radi lova upadne divlji vepar, te dok je on tu bio vezan, ja ga izvadim i odnesem – pa je pitanje smatraš li da sam ja odnio tvog vepra? I ako smatraš da je bio tvoj, da li on, ako ga ja odriješim i pustim u šumu, tim časom prestaje biti tvoj ili i dalje ostaje tvoj, te kakvu tužbu imaš protiv mene ako je vepar prestao biti tvoj i treba li dozvoliti tužbu *in factum*. Odgovoreno je: treba razlikovati da li sam stupicu postavio na javnom ili privatnom zemljištu, te ako je na privatnom, na svom ili tuđem, te ako je na tuđem, da li sam to učinio uz ili bez dozvole vlasnika; pored toga treba utvrditi je li vepar bio tako zahvaćen stupicom da se sam nije više mogao izvući ili dužim naprezanjem jest. Uglavnom, smatram da vrijedi pravilo da je vepar postao moje vlasništvo ako je došao u moj posjed. Ali ako ti mog divljeg vepra ponovno pustiš na slobodu, samom tom činjenicom on prestaje biti moj pa mi treba dozvoliti tužbu *in factum*, dakle isto onako kada bi netko tuđu čašu izbacio s broda.

Nalaz blaga - *thesaurus*

- stjecanje blaga – originarni način stjecanja vlasništva na pokretnim stvarima veće vrijednosti koje su tako dugo vremena sakrivene u nekretnini da im se ne zna vlasnik
- Kome pripada blago: nalazniku ili vlasniku nekretnine?
- Hadrijan: 50/50 ako slučajno pronađeno + zahtjev fiska u carsko doba
- izgubljena stvar nije blago – na njoj ne prestaje pravo vlasništva

Priraštaj - *accessio*

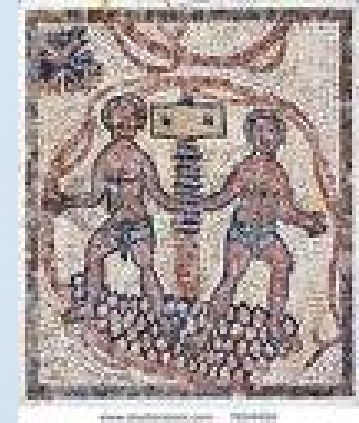
- Originarni način stjecanja vlasništva tako što se neka tuđa stvar kao uzgredna spoji s drugom glavnom stvari te postaje njen sastavni dio, a vlasnik glavne stvari postaje vlasnikom nove cjeline - *accessio cedit principali*
- bitno – dolazi do spajanja stvari dvaju vlasnika u novu stvar
- spajanje – trajno (*ferruminatio*) ili privremeno (*adplumbatio* - miruje pravo i može oživjeti)

Priraštaj - *accessio*

- ▶ pokretnina + pokretnina = *scriptura, textura, pictura, pinctura*
- ▶ Koja je glavna stvar? Prokulovci – ona koja određuje ekonomsku bit nove stvari – Sabinovci – ona koja je vrjednija ili veća
- ▶ pokretnina + nekretnina = *satio* (sijanje), *implanatio* (sađenje), *inaedificatio* (građenje)
- ▶ opće pravilo: *Superficies cedit solo*. (Sve što je na zemlji pripada zemljištu (tj. vlasniku zemljišta). – vrijedi i za gradnje ispod zemlje, općeprihvaćeno do danas

Priraštaj - *accessio*

- nepokretna stvar + nepokretna stvar
- *Alluvio* – naplavina, taloženjem
- *Avulsio* – komad zemlje koji ponese bujica; dok drvo ne pusti korijen može se vratiti
- *Insula in flumine nata* – otok u rijeci dijele vlasnici susjednih zemljišta
- *Alveus derelictus* – isušeno korito rijeke dijele vlasnici susjednih zemljišta

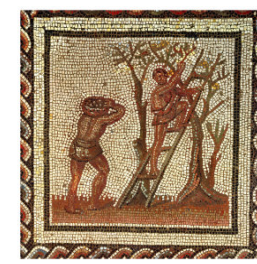
Commixtio i confusio

- *Commixtio* - miješanje pokretnih krutih stvari različitih vlasnika (žitarice, kovine)
- *Confusio* - miješanje tekućih stvari različitih vlasnika (ulje, vino)
- ako je rastavljanje moguće - *actio ad exhibendum*; ako ne - *condominium* (volja) ili svatko vlasnik dijela u vrijednosti njegove stvari (bez volje - *vindicatio*)
- Ako je pomiješan novac- *actio furti*

Preradba stvari (*specificatio*)

- Jedna osoba preradi jednu ili više tuđih stvari u drugu novu stvar
- npr. kipar iz bloka kamena napravi kip; iz maslina se preradi ulje
- Što je važnije – materijal koji je prerađen ili rad uložen u preradbu?
- Prokulovci – važniji je rezultat te stoga rad koji je doveo do toga
- Sabinovci – veća je važnost materijala
- Justinijan – nova stvar će pripasti vlasniku materije ako se može vratiti u prvotno stanje, a prerađivaču ako ne može, pod uvjetom da je bio *bonae fidei* te uz plaćanje naknade za materijal; svakako ako je bio suvlasnik materijala

Stjecanje vlasništva plodova - *fructus*

- *Fructus pendentes* ne mogu biti predmet samostalnog vlasništva, *separati* i *percepti* mogu
- **Separacijom** plodove stječu vlasnik, emfiteut i pošteni posjednik
- **Percepcijom** plodove stječu svi ostali stvarnopravni ili obvezni ovlaštenici (uzufruktuar)
- razliku kod stjecanja percepcijom – uzufruktuar stječe vlasništvo originarno, zakupoprimac derivativno

Dosjelost - *usucapio*

- ▶ originarni način stjecanja vlasništva posjedovanjem stvari kroz određeno vrijeme uz ispunjenje određenih pretpostavki
- ▶ civilno pravo - Tab. VI, 3: *Usus auctoritas fundi biennium est; ceterarum rerum omnium annuus est usus.* (Dosjelost na zemljištima je dvije godine, za sve ostale stvari je godinu dana.)
- ▶ ograničenja: *res furtivae* po *Lex Atinia* i *res vi possessae* po *Lex Plautia* i *lex Iulia de vi*
- ▶ Funkcije:
 - ▶ 1) bonitarni vlasnik da postane kviritski vlasnik;
 - ▶ 2) *bonae fidei possessor* da postane kviritski vlasnik;
 - ▶ 3) olakšano dokazivanje prava vlasništva u vlasničkoj parnici

Dosjelost - *usucapio*

- ▶ klasično pravo:
- ▶ 1) *res habilis* – podobna stvar; nisu: *res furtivae* i *vi possessae*, italska dotalna zemljišta, stvari pupila i *minora*, stvari fiska i cara
- ▶ 2) *titulus* – pravni naslov; npr. kupoprodaja, ali i okupacija *res Mancipi*; vrijedi sve za putativni titul kao kod *traditio*
- ▶ 3) *bona fides* – dobra vjera u trenutku stjecanja posjeda - *Mala fides superveniens non nocet*. (Naknadna loša vjera, tj. saznanje da je stvar stečena od nevlasnika, ne šteti.)
- ▶ 4) *possessio* – neprekinuti posjed; ne prekida se litiskontestacijom
- ▶ 5) *tempus* – vrijeme kao u civilno doba (2 g./1 g.); pitanje *accessio temporis* – pribrajanje vremena prednika – u klasičnom pravu univerzalnog prednika, u Justinijanovom i singularnog; **prekid dosjelosti** (mora početi teći od početka) i **mirovanje** (nastavlja se, dotada proteklo vrijeme se uračunava)
- ▶ Posebni oblici – *usucapio pro herede*, *usureceptio ex fiducia*, *usureceptio ex praediatura*

- ▶ D. 41,4,2,15 (Paulus libro 54 ad edictum) *Si a pupillo emero sine tutoris auctoritate, quem puberem esse putem, dicimus usucapionem sequi, ut hic plus sit in re quam in existimatione: quod si scias pupillum esse, putes tamen pupillis licere res suas sine tutoris auctoritate administrare, non capies usu, quia iuris error nulli prodest.*
- ▶ Ako od pupila kupim bez tutorovog odobrenja, jer sam mislio da je punoljetan, kažemo da slijedi dosjelost, jer je više u objektivnim nego subjektivnim okolnostima posla: ali ako znaš da je pupil, ali misliš da mu je dopušteno upravljati svojim stvarima bez tutorovog odobrenja, ne možeš dosjesti, jer bludnja o pravu nikome ne može koristiti.

- ▶ D. 41,4,2,6 (Paulus libro 54 ad edictum) *Cum Stichumemissem, Dama per ignorantiam mihi pro eo traditus est. Priscus ait usu me eum non capturum, quia id, quod emptum non sit, pro emptore usucapi non potest: sed si fundus emptus sit et ampliores fines possessi sint, totum longo tempore capi, quoniam universitas eius possideatur, non singulae partes.*
- ▶ Kupio sam Stiha, ali mi je u neznanju za njega predan Dama. Priskus kaže da ga ne mogu steći dosjelošću jer ono što nije kupljeno ne može se ni dosjesti *pro emptore*: ali ako je zemljište kupljeno i posjeduje se u širim granicama (od stvarnih), sve se stječe dugim vremenom jer se posjeduje stvar kao cjelina, ne pojedini dijelovi.

- ▶ D. 41,4,11 (Africanus libro septimo quaestionum) *Quod volgo traditum est eum, qui existimat se quid emisse nec emerit, non posse pro emptore usucapere, hactenus verum esse ait, si nullam iustam causam eius erroris emptor habeat: nam si forte servus vel procurator, cui emendam rem mandasset, persuaserit ei se emisse atque ita tradiderit, magis esse, ut usucapio sequatur.*
- ▶ Kada se općenito kaže da onaj tko samo vjeruje da je kupio, no stvarno nije, ne može dosjesti na temelju kupoprodaje, točno je kako kaže Julijan da to vrijedi kada kupac nema opravdan razlog za bludnju. Naime, ako ga je rob ili prokurator kojemu je dao nalog za kupnju snažno uvjerio da je kupio stvar i da mu je predana, prije se može odlučiti da dosjeloost slijedi (dozvoljena je).

- D. 41,3,27 (Ulpianus libro 31ad Sabinum) *Celsus libro trigensimo quarto errare eos ait, qui existimarent, cuius rei quisque bona fide adeptus sit possessionem, pro suo usucapere eum posse nihil referre, emerit nec ne, donatum sit nec ne, si modo emptum vel donatum sibi existimaverit, quia neque pro legato neque pro dote usucapio valeat, si nulla donatio, nulla dos, nullum legatum sit.*
- Celzo u trideset četvrtoj knjizi kaže da griješe oni koji misle da mogu stvar, koju su *bonae fidei* stekli u posjed, za sebe steći dosjelošću, bez obzira na to jesu li je kupili ili ne, primili kao dar ili ne, ako su samo smatrali da su je kupili ili primili kao dar, jer nema dosjelnosti ni po osnovi legata, ni dara, ni miraza, ako nije bilo nikakvog dara, nikakvog miraza, nikakvog legata.

Dosjelost u provincijama

- za provincijska zemljišta jer *usucapio* vrijedi samo za zemljišta u Italiji te izvan Italije u kolonijama s italskim statusom (*ius Italicum*)
- *Longi temporis praescriptio* - prigovor zastare vlasničke tužbe; nakon posjedovanja 10 g. *inter praesentes* („vlasnik“ koji tužbom traži posjed i posjednik žive u istoj provinciji), odnosno 20 g. *inter absentes* (ne žive u istoj provinciji); traže se *iusta causa i bona fides* te se s vremenom na taj način stječe vlasništvo (zaštita prema trećima)
- *Longissimi temporis praescriptio* - prigovor zastare svih tužbi, pa i vlasničke; prvotno 40 g., 30 g. od 424.g.; nema posebnih pretpostavki

Dosjelost kod Justinijana

- 1) redovna dosjelost – pretpostavke kao u klasično doba
 - a) *usucapio* – na pokretninama tri godine
 - b) *longi temporis praescriptio* – na nekretninama 10 godina *inter praesentes* i 20 godina *inter absentes*
- 2) izvanredna dosjelost – zastara vlasničke tužbe kroz 30 godina, odnosno za stvari crkve i pobožnih zaklada 40 godina; stječe se vlasništvo ako je *bonae fidei*

Prestanak vlasništva

- Objektivni razlozi – propast stvari, stavljanje van prometa
- Subjektivni razlozi – derelikcija, smrt, *capitis deminutio*
- Nema roka ni uvjeta kod stjecanja – kod Justinijana iznimke glede darovanja, legata i fideikomisa

Zaštita vlasništva – *Rei vindicatio*

- tužba vlasnika neposjednika protiv posjednika nevlasnika kojom se traži povratak posjeda stvari, a na temelju prava vlasništva
- aktivna legitimacija (tužitelj) – kviritski vlasnik
- pasivna legitimacija (tuženik) – posjednik, (detentor); kod Jsutinijana još i dva fiktivna posjednika: *qui dolo desit possidere* (onaj koji je določno napustio stvar da izbjegne tužbu ili osudu) i *qui liti se obtulit* (onaj koji se dao tužiti kao posjednik, iako to nije, da bi trećem prošao rok dosjelnosti)
- Cilj – povrat/stjecanje posjeda stvari
- postupak – legisakcijski (oba tvrde i dokazuju da su vlasnici) – formularni (samo tužitelj tvrdi i dokazuje vlasništvo; tuženik ne treba ništa, osim osporavati tužiteljev zahtjev)
- ako se tuženik ne brani (*indefensus*) – pretor izdaje za nekretnine *interdictum quem fundum*; za pokretnine naređuje *duci, ferre iubere*
- dokaz vlasništva – tužitelj dokazuje derivativne načine stjecanja do prvog izvornog stjecanja (*probatio diabolica*), ili samo dokaže da su ispunjene pretpostavke za originarni način (*usucapio*)

Rei vindicatio - formula tužbe

izvorni tekst – prema dijelovima formule

- *Titius iudex esto.* (imenovanje suca)
- *Si paret fundum quo de agitur ex iure Quiritium Auli Agerii esse,* (intentio actio in rem)
- *neque is fundus arbitrio T. iudicis Ao Ao No No restituetur,* (arbitrarna klauzula)
- *quanti ea res erit tantam pecuniam, iudex T. Nm Nm Ao Ao condemnato, si non paret absolvito.* (condemnatio – uvjetni nalog na osudu)

prijevod

- Ticije neka bude sudac.
- Ako se ustanovi da zemljište o kojem je spor pripada po kviritskom pravu Aulu Ageriju,
- a ne bude prema odluci suca Ticija vraćeno Aulu Ageriju od strane Numerija Negidija,
- neka sudac Ticije osudi Numerija Negidija na isplatu iznosa novca koliko vrijedi stvar Aulu Ageriju, a ako se ne utvrdi, neka ga oslobodi.

- ▶ D. 6,1,24 (Gai. 7 ad ed. prov.) *Is qui destinavit rem petere animadvertere debet, an aliquo interdicto possit nancisci possessionem, quia longe commodius est ipsum possidere et adversarium ad onera petitoris compellere quam alio possidente petere.*
- ▶ Tko ima namjeru podignuti vlasničku tužbu treba najprije utvrditi je li može nekim interdiktom pribaviti posjed stvari jer je mnogo lakše posjedovati i protivnika natjerati da snosi teret tužitelja, nego (tu stvar) potraživati od drugoga koji je posjeduje.

- ▶ D. 6,1,9 (Ulp. 16 ad ed) [*Officium autem iudicis in hac actione in hoc erit, ut [iudex] inspiciat, an reus possideat:] nec ad rem pertinet, ex qua causa possideat: ubi enim probavi rem meam esse, necesse habebit possessor restituere, qui non obiecit aliquam exceptionem. quidam tamen, ut Pegasus, eam solam possessionem putaverunt hanc actionem complecti, quae locum habet in interdicto uti possidetis vel utrobi. denique ait ab eo, [apud quem deposita est vel commodata vel qui conduxerit aut] qui legatorum servandorum causa vel dotis ventrisve nomine in possessione esset vel cui damni infecti nomine non cavebatur, [quia hi omnes non possident,] vindicari non posse. puto autem ab omnibus, qui tenent et habent restituendi facultatem, peti posse.*
- ▶ Dužnost je suca kod ove tužbe utvrditi, posjeduje li tuženik (stvar), pri čemu nije važno po kojoj osnovi je posjeduje, jer kada dokažem da je neka stvar moja, posjednik će biti dužan vratiti mi je ako ne istakne neki prigovor. Ipak, neki su pravници, na primjer Pegaz, smatrali da ova tužba obuhvaća samo onaj posjed na koji se mogu primijeniti i interdikti *uti possidetis* ili *utrobi*. Dalje, (on) kaže da se *rei vindicatio* može podići protiv onih koji određenu stvar drže u ostavi, ili posudbi ili zakupu ili koji su uvedeni u posjed u svrhu čuvanja legata, miraza ili u ime zametka, ili kada nije dano osiguranje zbog opasnosti od štete, jer svi ti nisu posjednici (u pravom smislu). Ja, međutim, mislim da se (vlasničkom tužbom) stvar može potraživati od svih koji drže stvar i imaju mogućnost vratiti je.

►D. 6,1,36 (Gai. 7 ad ed. prov.) *Qui petitorio iudicio utitur, ne frustra experiatur, requirere debet, an is, cum quo instituat actionem, possessor sit vel dolo desiit possidere. Qui in rem convenitur, etiam culpa nomine condemnatur. Culpa autem reus est possessor, qui per insidiosa loca servum misit, si is periit, et qui servum a se petitum in arena esse concessit, et is mortuus sit: sed et qui fugitivum a se petitum non custodit, si is fugit, et qui navem a se petitam adverso tempore navigatum misit, si ea naufragio perempta est.*

►Tko se koristi vlasničkom tužbom, da ne bi uzalud vodio spor, treba utvrditi je li onaj s kojim treba započeti spor posjednik ili je **dolozno napustio posjed**. Naime, onaj tko je tužen stvarnom tužbom može biti osuđen i na temelju krivnje. Kriv je (na primjer) onaj posjednik koji je poslao roba kroz opasno područje, ako bi on tamo nastradao (poginuo), zatim onaj tko je roba, koji je od njega potraživan vlasničkom tužbom, dao u arenu pa je on tu poginuo, kao i onaj tko roba bjegunca koji je od njega potraživan nije čuvao, ako je ovaj pobjegao, te i onaj tko je brod koji je protivnik od njega potraživao, u nepovoljno vrijeme poslao na plovidbu pa je taj propao u brodolomu.

- D. 6,1,17pr. (Ulpianus libro 16 ad edictum) *Iulianus libro sexto digestorum scribit, si hominem, qui Maevii erat, emerо a Titio, deinde cum eum Maevius a me peteret, eundem vendidero eumque emptor occiderit, aequum esse me pretium Maevio restituere.*
- Julijan je napisao u šestoj knjizi Digesta, ako roba koji je pripadao Meviju kupim od Ticija, a nakon što ga Mevije od mene zatraži tužbom prodam dalje te ga kupac ubije, pravedno je da Mevije može od mene tražiti naknadu cijene.

Rei vindicatio

- Odlučivanje - *omnis causa rei*
- Plodovi -
 1. *bonae fidei /malae fidei possessor*
 2. *litis contestatio*
- Troškovi -
 1. *bonae fidei /malae fidei possessor*
 2. *impensae necessariae, utiles, voluptuariae – ius tollendi*

- D. 6,1,38 (Celsus libro tertio digestorum) *In fundo alieno, quem imprudens emerat, aedificasti aut conseruisti, deinde evincitur: bonus iudex varie ex personis causisque constituat. Finge et dominum eadem facturum fuisse: reddat impensam, ut fundum recipiat, usque eo dumtaxat, quo pretiosior factus est, et si plus pretio fundi accessit, solum quod impensum est. Finge pauperem, qui, si reddere id cogatur, laribus sepulchris avitis carendum habeat: sufficit tibi permitti tollere ex his rebus quae possis, dum ita ne deterior sit fundus, quam si initio non foret aedificatum. Constituimus vero, ut, si paratus est dominus tantum dare, quantum habiturus est possessor his rebus ablatis, fiat ei potestas: neque malitiis indulgendum est, si tectorium puta, quod induxeris, picturasque corradere velis, nihil laturus nisi ut officias. Finge eam personam esse domini, quae receptum fundum mox venditura sit: nisi reddit, quantum prima parte reddi oportere diximus, eo deducto tu condemnandus es.*
- Na tuđem zemljištu koje si nepažnjom kupio gradio si ili sadio te to je ono naknadno evincirano: dobar sudac će različito odlučiti ovisno o osobama i okolnostima spora. Zamisli da bi vlasnik učinio isto: treba vratiti troškove radi povrata zemljišta i to do iznosa za koji je zemljište učinjeno boljim, a i ako je zemljište više steklo na cijeni, samo do iznosa troškova. Zamisli siromašnog vlasnika koji bi ako bi bio prisiljen na povrat troškova morao zapustiti duhove i grobove predaka: dovoljno je da ti dopusti da odneseš što možeš, ali da ne pogoršaš stanje zemljišta spram onoga kako je bilo dok nije bilo izgrađeno. Utvrđujemo da ako je vlasnik spreman dati onoliko kolika je vrijednost stvari koje posjednik želi odnijeti, onda ih može zadržati: pri tome se neće trpjeti malicioznost, na primjer ako bi zgrebao zidni pokrov (žbuku) ili sliku koje si unio samo radi nanošenja štete. Pretpostavi da je vlasnik htio prodati kuću nakon što je dobije natrag: ako ne plati troškove, u iznosu kako smo prvo iznijeli, onda ćeš ti biti osuđen na iznos umanjen za troškove.

- D. 6,1,13 (Ulp. 16 ad ed.) *Non solum autem rem restitui, verum et si deterior res sit facta, rationem iudex habere debet: finge enim debilitatum hominem vel verberatum vel vulneratum restitui: utique ratio per iudicem habebitur, quanto deterior sit factus, quamquam et legis Aquiliae actione conveniri possessor possit: unde quaeritur, an non alias iudex aestimare damnum debeat, quam si remittatur actio legis Aquiliae. et Labeo putat cavere petitem oportere lege Aquilia non acturum, quae sententia vera est.*
- Sudac ne odlučuje samo o vraćanju stvari, nego mora uzeti u obzir i iznos za koji je vrijednost smanjena. Na primjer, u slučaju kada se vraća oslabljeni (osakaćeni), išibani ili izranjavani rob, sudac mora utvrditi za koliko je smanjena njegova vrijednost. Budući da (u ovakvim slučajevima) posjednik može biti tužen tužbom po Akvilijevom zakonu, postavlja se pitanje da li sudac može štetu utvrđivati na drugi način ili (samo) odricanjem od upotrebe akvilijanske tužbe. Labeo smatra da je tužilac obvezan da da kauciju (osiguranje) da neće pokretati spor na osnovi Akvilijevog zakona, a to je mišljenje ispravno.

Actio negatoria

- Kviritski vlasnik podiže protiv smetanja
- Dokaz – vlasništvo i povreda
- Presuda –
 - 1. utvrđenje povrede i naredba da se otkloni
 - 2. naknada štete
 - 3. *cautio de amplius non turbando*

- D. 8,5,8,5 (Ulp. 17 ad ed.) *Aristo Cerellio Vitali respondit non putare se ex taberna casiaria fumum in superiora aedificia iure immitti posse, nisi ei rei servitutem talem admittit. idemque ait: et ex superiore in inferiora non aquam, non quid aliud immitti licet: in suo enim alii hactenus facere licet, quatenus nihil in alienum immittat, fumi autem sicut aquae esse immissionem: posse igitur superiorem cum inferiore agere ius illi non esse id ita facere. Alfenum denique scribere ait posse ita agi ius illi non esse in suo lapidem caedere, ut in meum fundum fragmenta cadant. dicit igitur aristo eum, qui tabernam casiariam a minturnensibus conduxit, a superiore prohiberi posse fumum immittere, sed minturnenses ei ex conducto teneri: agique sic posse dicit cum eo, qui eum fumum immittat, ius ei non esse fumum immittere. ergo per contrarium agi poterit ius esse fumum immittere: quod et ipsum videtur aristo probare. sed et interdictum uti possidetis poterit locum habere, si quis prohibeatur, qualiter velit, suo uti.*
- Aristo odgovara Cereliju Vitalu da se ne može tvrditi da se može zakonito puštati dim iz sirane (prostorija u kojima se prasio sir) u više zgrade, osim ako je dopuštena takva služnost. Isto tako kaže: iz više u nižu ne smije se voda niti što drugo puštati. U svome mu je dopušteno činiti što hoće, ako to ne prelazi u tuđe, također i puštati dim ili vodu. Naime, vlasnik gornjeg može tužiti donjeg da mu ne pripada pravo to činiti. Kaže i da Alfenus piše da se može tužiti da se nema pravo lomiti kamen na svom zemljištu, a da fragmenti padaju na moje. Također kaže Aristo da onome koji je uzeo u najam siranu od grada Mintuarnae gornji (vlasnik) može zabraniti imisije dima, ali će mu općina odgovarati iz ugovora; tužit će se onoga koji pušta dim da nema pravo to činiti. Nasuprot tome može se tužiti i da se ima pravo puštati dim, što i Aristo potvrđuje. I može se koristiti *interdictum uti possidetis* ako netko sprečava vlasnika da se koristi svojim zemljištem kako želi.

Actio Publiciana

- ▶ pretorska fikticijska tužba – temelji se na fikciji proteka *usucapio*
- ▶ zaštićeni bonitarni vlasnik i *bonae fidei possessor*
- ▶ 1. bonitarni vlasnik
- ▶ *exceptio rei venditae ac traditae* – prigovor protiv otuđivatelja, odnosno njegove *rei vindicatio*
- ▶ tužba *actio Publiciana* - djeluje prema svima, *erga omnes, actio in rem*
- ▶ dokaz – *iusta causa*, posjed; ostalo se presumira

Actio Publiciana

➤ 2. *bonae fidei possessor*

➤ samo protiv slabijeg *bonae fidei* posjednika, ne i protiv vlasnika

➤ Ako su stekli stvar od istog prednika (*auctor*) – pobjeđuje onaj koji je ranije stekao posjed (*prior tempore potior iure*)

➤ Ako su stekli stvar od različitih otuđivatelja – jači je onaj koji ima posjed u času tužbe

Gai. Inst. 4.36 *Item usucapio fingitur in ea actione, quae Publiciana vocatur. Datur autem haec actio ei, qui ex iusta causa traditam sibi rem nondum usu cepit eamque amissa possessione petit; nam quia non potest eam ex iure Quiritium suam esse intendere, fingitur rem usu cepisse, et ita, quasi ex iure Quiritium dominus factus esset, intendit uelut hoc modo: „Titius iudex esto. Si quem hominem Aulus Agerius emit et is ei traditus est, anno possedisset, tum si eum hominem, de quo agitur, eius ex iure Quiritium esse oporteret“ [neque ea res arbitrio iudicis Aulo Agerio restituatur, quanti ea res erit, tantam pecuniam Numerium Negidium Aulo Agerio condemnato. Si non paret absolvito]. (u zagradi kao kod rei vindicatio)*

Isto tako se fingira dosjelošć kod tužbe koja se naziva Publicijanska. Ova se tužba dozvoljava onome komu je određena stvar na temelju pravnog razloga (osnove) bila predana tradicijom, ali je on još nije dosjelošću stekao, a u međuvremenu je izgubio njezin posjed, pa je natrag potražuje. Budući da on ne može tvrditi da mu ta stvar po kviritskom pravu pripada, fingira se kao da je on stvar dosjelošću već stekao, pa stoga, kao da je kviritski vlasnik, vodi spor, na primjer ovako: „Neka bude sudac Titius. Ako bi ovoga roba, kojega je Aulo Agerije kupio i on mu je bio predan tradicijom, imao u posjedu jednu godinu dana, i ako bi taj rob o kojemu se vodi spor postao njegovo vlasništvo po kviritskom pravu“ [i ako ta stvar ne bude Aulo Ageriju na sučev poziv, tj. arbitrij, vraćena, tada koliko ta stvar bude vrijedila, na toliku svotu novaca neka sudac Numerija Negidija prema Aulo Ageriju osudi, a u protivnom slučaju neka ga oslobodi].

- ▶ D. 21,3,2 (Pomponius libro secundo ex Plautio) *Si a Titio fundum emeris qui Sempronii erat isque tibi traditus fuerit, pretio autem soluto Titius Sempronio heres exstiterit et eundem fundum Maevio vendiderit et tradiderit: Iulianus ait aequius esse priorem te tueri, quia et si ipse Titius fundum a te peteret, exceptione summovertetur et si ipse Titius eum possideret, publiciana peteres.*
- ▶ Ako si kupio zemljište od Ticija koje je pripadalo Semproniju te je tebi tradirano; nakon plaćanja cijene je Ticije postao Sempronijev nasljednik te je isto zemljište prodao i predao Meviju: Julijan kaže da je pravednije tebe ranijeg zaštititi jer i ako je Ticije sam htio zemljište tražiti od tebe, bio bi obranjen s *exceptio*, a ako bi on posjedovao, tužio bi ga s *actio Publiciana*.

Ostale vlasničke tužbe i sredstva zaštite u susjedskim odnosima

- *Actio finium regundorum*
- *Cautio damni infecti* – postojeća građevina, *missio in possessionem (ex primo / ex secundo decreto)*
- *Operis novi nuntiatio* – nova građevina, *interdictum demolitorium*
- *Actio aquae pluviae arcendae* – poremećaj toka vode
- *Interdictum quod vi aut clam* – pretorski nalog za zabranu naprave ili šikanozne preinake

Zadatak za vježbu:

- ▶ Teofil i Justin su sklopili 14.04.540.g.n.e. u Carigradu ugovor o kupnji 20 tona žita i 500kg začina koji se nalaze u Teofilovim skladištima u Efezu o čemu su sastavili ispravu u kojoj je navedeno da se potpisom isprave predaje posjed. Ključeve skladišta u kojemu se nalaze začini je nakon 2 dana Justinu u Carigradu predao Teofilov rob Stichus. Justin je 20.6. odvezao žito i začine iz skladišta.
- ▶ a. Kada je stečen posjed žita i začina (objasnite)? Kakva bi bila situacija da se sve događa 97.g.n.e. u Rimu?
- ▶ b. Justinu su u skladištu natovarili i još dodatnih 800kg žita za koje on smatra da je riječ o daru zbog velike količine koju je kupio, no Teofil misli da ih je Justin uzeo kao zajam. O čemu je tu riječ? Kako Teofil može tražiti to žito natrag (postoji li razlika između 97. i 540.g.n.e.)?
- ▶ c. Kakva je pravna situacija ako je Justin preradio dodatno žito u brašno? Ako je Justin navedeno brašno prodao trgovcu Septimiju, kakav je njegov pravni položaj glede brašna?
- ▶ d. Teofilovo skladište u kojem se nalaze začini je izgrađeno na zemljištu koje je u vlasništvu Kalimaha. Kakav je pravni status tog skladišta, odnosno kakav stvarnopravni odnos bi trebao postojati da Teofil može slobodno raspolagati skladištem? Ako bi skladište 15.9. uzurpirao silom Maksencije, kako bi ga Teofil najbrže mogao izbaciti iz skladišta? Koju bi tužbu mogao podići?

Hvala na pozornosti!

za sva pitanja slobodno se obratite na:

tomislav.karlovic@pravo.hr

